

SALTANATIN KALDIRILMASINDAN CUMHURİYET'E GİDEN YOL

Emina YILMAZ*

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan; siyasi, hukuki değişimler, reformlar ve Cumhuriyet'e geçiş süreci genellikle Millî Mücadele ile sınırlandırılmış gibi görünse de bu yaklaşım eksik kalmaktadır. Osmanlı Devleti'nde daha demokratik bir yönetim sistemine geçişin temelleri esas itibarıyla 19'uncu yüzyılda atılmaya başlanmıştır.

17'nci yüzyıldaki Meşveret meclisleri ve 1808 *Sened-i İttifak*, sultanların yetkilerini kısıtlamaya, halka veya temsilcilerine bazı söz hakları vermeye yönelik adımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç, Tanzimat'a giden yolu açmıştır. Sened-i İttifak denemesinden sonra Abdülmecid'in tahta çıkmasıyla birlikte Tanzimat Fermanı ilan edilmiş ancak meclislerin seçimi ve temsil konusunda eksiklikler olduğu görülmüştür. Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra anayasal hukuk devletine geçiş amacıyla çığır açan adımlar atılmış, hukukun yenilenmesi dönemi başlamış ve Müslümanlara yönelik anayasal gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bu dönem, 1918 yılına dek devam etmiş olup Ceza Kanunnamesi, Nizamiye Mahkemeleri, Kara Ticaret Kanunu gibi önemli yasaların kabul edilmesine olanak tanımıştır. 1876 yılında ise ilk Türk anayasası kabul edilmiştir. *1856 Islahat Fermanı*, siyasi sonuçları açısından önemli bir adım olmasının yanı sıra gayrimüslimler için de çeşitli anayasal düzenlemeleri simgelemektedir. Tanzimat Dönemi'nde yaşanan gelişmeler ve siyasi dengelerin zorlanması; 1876 yılında *Kanun-i Esasi*'nin ilan edilerek meşrutiyete geçilmesine vesile olmuştur. Ancak, *Birinci Meşrutiyet* ve Kanun-i Esasi aşamaları, demokratik kurumlaşma ve hedeflerinden uzak kalmış, çoğunlukla sınırlı bir siyasi güç arasında gerçekleşen olaylardan ibaret kalmıştır. 1889 yılında *İttihad-ı Osmani Cemiyeti*'nin kurulmasıyla başlayan dönem, *Jön Türkler* ve İttihatçılar ile II. Abdülhamid arasındaki mücadeleye odaklanmıştır. 1908 yılında *İkinci Meşrutiyet*'in ilanından sonra 1911'de *Hürriyet ve İtilaf Fıkrası* ile çok partili sisteme geçilmiş ancak 1912'ye kadar süren bu dönemde tek parti rejimi hâkim olmuştur. 1920 yılında oluşan meclis ile bu tek düzeliğin dışına çıkılabilmektedir. Tanzimat'tan itibaren yaşanan Birinci ve İkinci Meşrutiyet dönemleri, demokrasiyi tam anlamıyla kuramamış ancak bu süreç *İstiklal Savaşı*ndan sonra gerçekleştirilmiştir. Millî hâkimiyet ve Cumhuriyet anlayışı, bizzat ve fiilen millî mücadele ile yeşermiş, gelişmiş ve olgunlaşmıştır.

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçiş öncesinde vurguladığı birlik, beraberlik ve egemenlik ilkesi, Millî Mücadele'nin temelini oluşturmuştur. *Lozan Barış Antlaşması* ile Türk milleti, istiklalini kazanarak bağımsız ve millî bir devlet olarak çağdaş dünyadaki yerini almıştır. Saltanatın ve *hilafetin* kaldırılmasıyla Osmanlı siyasi ve idari rejimi tarihe karışmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün hedefi sadece bu konuda değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda da özgür bir Türkiye Cumhuriyeti kurmak olmuştur. Atatürk her zaman devletin millî bir siyaset takip etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Türk milletinin eşit ve özgür bir yaşam sürmesini amaçlayan bu politika neticesinde Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.

* Trakya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Birinci Sınıf Öğrencisi